

BIZTONSÁGOS ÉS EGÉSZSÉGES MUNKAHELYEK EURÓPÁBAN: HOGY ÁLLUNK 2023-BAN?

A munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó erős jogszabályok és szakpolitikai intézkedések csökkenthetik az egyéneket és a társadalmat érő elkerülhető kárt.¹ Annak ellenére, hogy az elmúlt három évtizedben történt előrelépés a munkavédelem terén az EU tagállamaiban, néhány területen még mindig van mit javítani. A munkabalesetek csökkenő arányát kioltja a munkavállalók jóllétét befolyásoló pszichoszociális és érzelmi stresszorok növekedése, miközben a fizikai kockázatok és az ergonómiai terhek továbbra is magas és stabil szinten maradnak. Emellett az új technológiák munkahelyi alkalmazása, az ágazatok eltolódása és a munkaerő változásai, valamint a globalizáció szélesebb körű és átfogóbb munkavédelmi intézkedéseket követelnek meg.

Ez a szakpolitikai tájékoztató a „**Munkahelyi biztonság és egészségvédelem Európában: A jelenlegi helyzet és tendenciák 2023-ban**”² című jelentés főbb megállapításait foglalja össze, amely különböző mutatókat, tendenciákat és egymással összefüggő fejleményeket vizsgál meg a gyakorlatban.

A nem halálos kimenetelű munkahelyi balesetek előfordulási arányának 58%-os csökkenése 1998 és 2019 között.

Javítások és fejlemények

Jelentős előrelépések történtek a munkavédelem különböző kulcsfontosságú területein, beleértve a jogalkotást, az iránymutatást, az oktatást, a fejlesztést, valamint a digitális támogató eszközök és irányítási rendszerek használatát is. Egyre jobban tudatosították az egyes csoportokat érintő sajátos kockázatokkal, a pszichoszociális kockázatokkal és a mentális egészséggel is. Technikai és szervezeti előrelépés történt olyan területeken is, mint a biztonsági koordináció és a figyelmeztető rendszerek, a fizikai kockázatok, például a zaj és a por csökkentésére szolgáló technológia, a veszélyes vegyi anyagok kezelése, az orvosi ellátás, a pénzügyi ösztönzők és a biztosítási kötelezettségek.

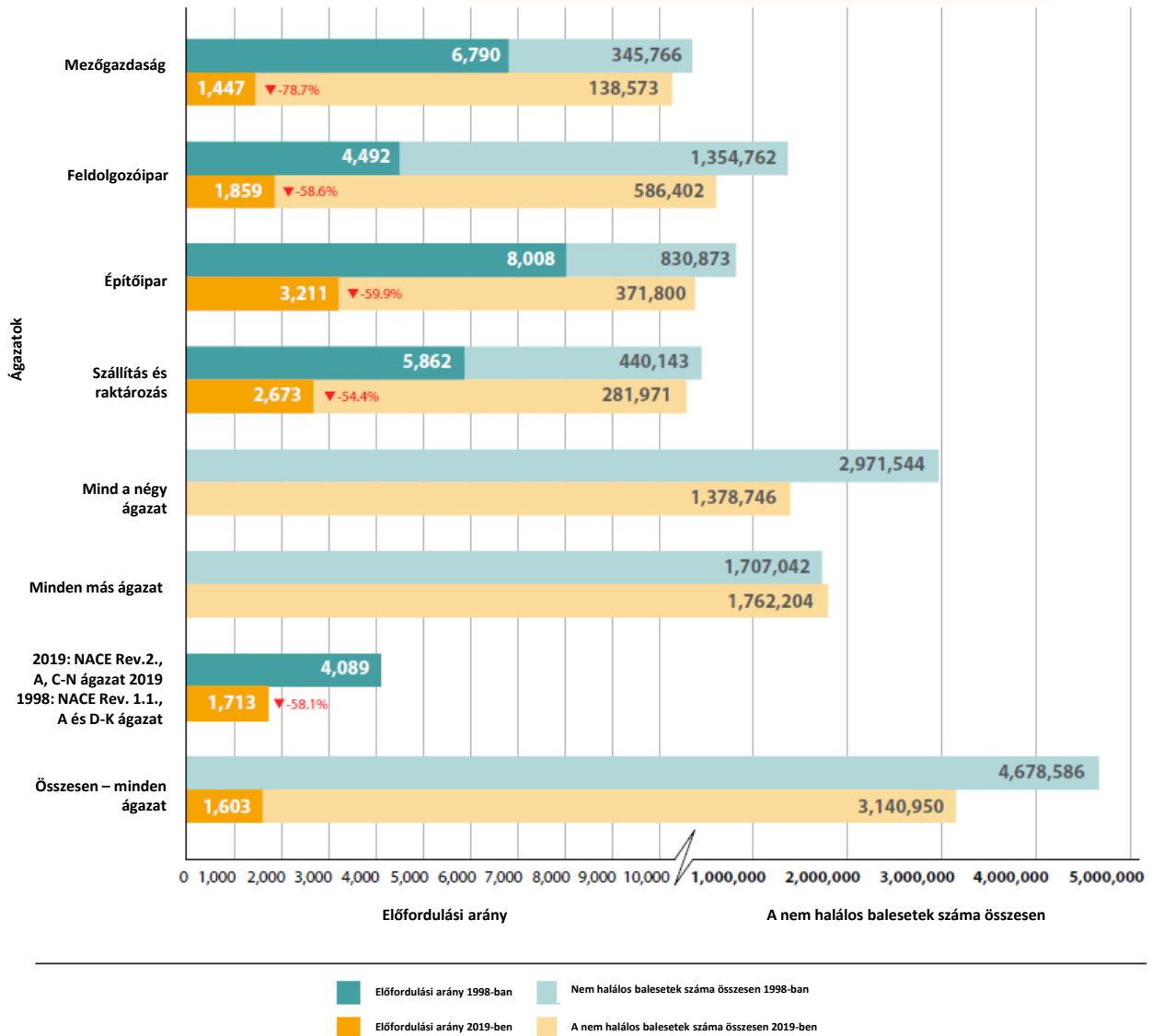
Az 1980-as évek közepe óta az uniós munkavédelmi **jogszabályok** jelentős korszerűsítéssel mentek keresztül, és létrehozták a munkavédelmi kockázatok kezelésének keretét. A tagállamok, a kormányok és a szociális partnerek által elfogadott jogszabályok átfogóak.

¹ Az EU-ban évente több mint 3000 halálos munkahelyi balesetet, több mint 230 000 súlyos munkahelyi balesetet és becslések szerint 180 000 munkahelyi megbetegedésből eredő halálesetet regisztrálnak.

² EU-OSHA - Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség. Munkahelyi biztonság és egészségvédelem Európában: A jelenlegi helyzet és tendenciák 2023-ban. Elérhető a következő internetcímen: <https://osha.europa.eu/en/publications/occupational-safety-and-health-europe-state-and-trends-2023>

A **munkabalesetek**, beleértve a munkahelyi, a munkával kapcsolatos vagy az ingázás során bekövetkező halálos és nem halálos kimenetelű baleseteket, továbbra is a munkavédelmi eredmények fő mutatójának számítanak mind a közpolitikában, mind az általános megítélésben. 1998 és 2019 között a nem halálos munkabalesetek aránya uniós szinten 58%-kal csökkent, a halálos balesetek aránya pedig ugyanebben az időszakban 57%-kal esett vissza. A csökkenés hátterében elsősorban a jobb szervezeti, technikai és orvosi megelőzés, valamint a gazdasági fejlődés³ és a munkaerő átcsoportosítása állt. Figyelmet kell azonban fordítani a súlyos, nem halálos balesetekre, mivel ezek teszik ki az emberi és pénzügyi terhek jelentős részét.⁴

A nem halálos kimenetelű munkahelyi balesetek teljes számának alakulása és előfordulási arányok (a balesetek 100 000 munkavállalóra jutó száma) 1998-ban és 2019-ben. Eurostat⁵

³ A négy fő ágazatban, a mezőgazdaságban, a feldolgozóiparban, az építőiparban és a közlekedésben, amelyek a munkaerő valamivel kevesebb mint 40%-át foglalkoztatták (1998-ban és 2019-ben), és így a legfontosabb mutatókat képezik.

⁴ 2019-ben 232 892 munkabaleset vezetett három hónapnál hosszabb távolléthez, illetve okozott maradandó fogyatékoságot, szemben a 3008 halálos balesettel.

⁵ 1998-ra vonatkozó adatok: Statistics in focus. 3-16/2001. téma: [Eurostat: Munkahelyi balesetek az EU-ban \(1998–1999\)](#). 2019-re vonatkozó adatok: [Eurostat: Munkahelyi balesetek nem és súlyosság szerinti bontásban \(NACE Rev. 2. szerinti tevékenységek szerint bontva, összesített adatok\)](#); [Nem halálos kimenetelű munkahelyi balesetek a NACE Rev. 2. szerinti tevékenységek és nemek szerinti bontásban](#).

A hivatalosan elismert foglalkozási megbetegedések, mint a munkahelyi expozíció által okozott egészségügyi következmények (halálos esetek és megbetegedések) mutatói hasonló csökkenő tendenciát mutatnak. A csökkenéshez hozzájárultak a technikai megelőző intézkedések és a munkaerő olyan ágazatokba történő átcsoportosítása, ahol kevesebb „hagyományos” expozíciónak van kitéve.⁶

Az elmúlt 15 évben a munkaerő szerkezete jelentősen megváltozott. A női munkavállalók növekvő arányú foglalkoztatásával, amely a 2005-ös 61,2%-ról 2019-re 67,9%-ra nőtt, valamint az idősebb munkavállalók növekvő arányával⁷ szükségessé és fontossá váltak a szervezeti és technikai kiigazítások. A statisztikák a munkaerő nemzetközibbé válásáról is tanúskodnak: az uniós munkaerő mintegy 12%-át az Unión kívüli és belüli mozgó munkavállalók különböző csoportjai teszik ki, ami körülbelül 23 millió embert jelent. A foglalkozások többsége magasabb szintű készségeket és képzettséget igényel: a felsőfokú végzettséget igénylő szakmák aránya 2005 és 2020 között 24,9%-ról 36,4%-ra nőtt.

A munkavédelem javítása érdekében tett fokozott globális erőfeszítéseket olyan nemzetközi szervezetek támogatják, mint a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, az Egészségügyi Világszervezet, a Nemzetközi Szociális Biztonsági Szövetség, az ENSZ, a Nemzetközi Foglalkozás-egészségügyi Bizottság és a Nemzetközi Munkafelügyeleti Szövetség, amelyek nemcsak általános célkitűzéseket és közös megfigyelési eszközöket, hanem a helyzet globális szintű gyakorlati javítását célzó intézkedéseket is kidolgoznak. A nemzetközi ellátási láncok etikai megfontolásai a vállalkozások és a nem kormányzati szervezetek által önkéntesen elfogadott javított keretrendszerekhez vezettek.

A felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozások aránya 2005 és 2020 között 24,9%-ról 36,4%-ra nőtt.

A stagnálás területei

Vannak olyan területek, ahol az adatok arra utalnak, hogy nem történt előrelépés. A hagyományos munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági kockázatok, mint például a balesetek, a zaj, a rezgés, a por, a vegyi és biológiai anyagok, valamint a szélsőséges hőmérséklet továbbra is jelentős veszélyt jelentenek, mivel az ezeknek kitétt munkavállalók aránya 2005 óta nem változott.⁸

A vonatkozó jogszabályok végrehajtása és betartatása terén sem történt előrehaladás, nemzeti szinten pedig a munkavédelmi infrastruktúra kapacitása igen eltérő az uniós tagállamok között. A 2010 és 2020 közötti évtizedben a munkavédelmi felügyelőségek évente átlagosan kétmillió ellenőrzést végeztek az Unióban működő mintegy 22 millió vállalkozásnál, bár az évek során az ellenőrzések száma folyamatosan csökkent.⁹ A munkavédelmi jogi keretnek való megfelelés biztosítását és statisztikai nyomon követését tovább nehezíti az „atipikus” munkavégzési formák (részmunkaidő, ideiglenes munka, idénymunka, önfoglalkoztatás, otthoni munkavégzés, távmunka) arányának növekedése. Számos ilyen foglalkoztatási típus fő jellemzője a kevésbé egyértelmű munkáltató-munkavállaló kapcsolat.¹⁰ Mivel a munkavégzés néhány esetben nem a munkáltató telephelyén történik, az ilyen atipikus munkahelyeken gyakran hiányoznak az alapvető munkavédelmi létesítmények, valamint a megfelelő segítség vagy a digitális eszközök.

Az adatokból az is kiderül, hogy sok vállalkozásnak, különösen a mikro- és kisvállalkozásoknak és az önfoglalkoztatóknak gyakran nehézséget okoz az összetettebb kockázatmegelőzési feladatok (pl. pszichoszociális, kémiai, biológiai, optikai, elektromágneses kockázatokkal kapcsolatos feladatok)

⁶ Eurostat: Kísérleti statisztikák az európai foglalkozási megbetegedésekről és Eurostat: Statisztikák a foglalkozási megbetegedésekről

⁷ A 2005-ös 11,1%-ról 2021-re 18,4%-ra.

⁸ Foglalkozástól és ágazattól függően a munkavállalók 15–30%-a van kitéve ilyen kockázatoknak (EWCS). EU-OSHA – ESENER- adatok vizualizációja, 2014-es és 2019-es összehasonlítások.

⁹ ESZSZ (2021. április 28.). A munkaügyi ellenőrzések óriási mértékű visszaesése növeli a Covid kockázatát. Elérhető a következő internetcímen: <https://www.etuc.org/en/pressrelease/huge-fall-labour-inspections-raises-covid-risk>

¹⁰ 2019-ben a munkavállalók mintegy 77%-a a munkáltató telephelyén, 5%-a otthon, 9%-a az ügyfelek telephelyén, 8%-a pedig nem állandó munkahelyeken dolgozott. A Covid19-világjárvány 2020-as megjelenésével az otthoni munkavégzés aránya több mint kétszeresére nőtt: az EU-27-ben a 2019-es 5,4%-ról 2021-re 13,4%-ra emelkedett. Eurostat: Otthonról dolgozó foglalkoztatottak a teljes foglalkoztatottság százalékában, nem, életkor és szakmai státusz szerint (%)

teljesítése az erőforrások, a szakértelem és a tudatosság hiánya miatt.¹¹ Néhány uniós tagállam kifejezett célokat tűzött ki a mikro- és kisvállalkozások és az önfoglalkoztatók elérésére, amelyek gyakran nagy kihívások elé állítják a végrehajtó hatóságokat a felügyelet terén.

A **munkaerő eltolódása** ágazati és foglalkozási szinten is érzékelhető. Nőtt az **adminisztratív** (irodai, szakmai, vezetői stb.), valamint az **ügyfélorientált és kommunikációs foglalkozások** aránya.¹² Ez a fejlődés azt eredményezte, hogy a kockázatok a **pszichoszociális és érzelmi kihívások** felé tolódtak el, ami gyakran **alacsonyabb fizikai aktivitással** jár együtt. Bizonyos ágazatokban három fő szempont – „nehéz ügyfelek”, „rossz kommunikáció” és „hosszú munkaidő” – széles körben elterjedt pszichoszociális terhet jelent.¹³ A hosszú ideig tartó ülőmunkával együtt ezek a kihívások fokozatosan, de jelentős mértékben áthelyezték a hangsúlyt a biztonsági kockázatokról az egészségügyi kockázatokra.

Az „atipikus” munkavégzési formák növekvő aránya miatt a munkáltató és a munkavállaló közötti kapcsolat kevésbé egyértelmű, és ez kihívást jelent a munkavédelmi szabályok nyomán követése és végrehajtása szempontjából.

A **klasszikus ergonómiai kockázatok** még mindig a legelterjedtebb munkavédelmi aggályok közé tartoznak, amelyek az évek során nem mutattak jelentős javulást. Az új és újonnan felmerülő kockázatokról szóló európai vállalati felmérés (ESENER) és az európai munkakörülményekről szóló felmérés (EWCS) szerint a munkavállalók 40–75%-a számolt be arról, hogy foglalkozásuk részeként ilyen kockázatoknak vannak kitéve (ismétlődő kéz-/karmozgások, fárasztó és fájdalmas testhelyzetek, nehéz terhek mozgatása stb.).

Annak ellenére, hogy számos kutatás – amelyek közül néhányban az EU-OSHA is részt vett – próbálta megbecsülni a munkával összefüggő megbetegedések hatását, beleértve azok pénzügyi terheit is, a **munka és a felnőtt lakosságot érintő főbb betegségek** (szív- és érrendszeri betegségek, rák, váz- és izomrendszeri betegségek, tüdőbetegségek, halláskárosodás) **közötti kapcsolat** továbbra is intenzív tudományos vita tárgyát képezi. A **munkának a betegségeknek tulajdonítható része** továbbra is vitatott, bár a vizsgált összefüggéstől függően különböző mértékben.¹⁴ Mindazonáltal egyértelmű kapcsolat van a **munkakörülmények és a társadalmi-gazdasági státusz** között, ami az alacsony várható élettartam és a magas morbiditás egyik fő oka.

Aggodalomra okot adó területek és jövőbeli kihívások

Az „atipikus” munkavégzési formák növekvő aránya szintén növelte a munkavédelmi előírások betartásának nehézségeit egyes ágazatokban és foglalkozásokban. A munkáltató és a munkavállaló közötti változó kapcsolatok és a két fél felelősségében bekövetkezett eltolódások miatt a jövőbeni intézkedések több szempontra összpontosíthatnak, beleértve a **„munka” vagy „foglalkoztatás” új meghatározását és a munkahelyi egészségvédelmet és biztonságot garantáló innovatív beavatkozásokat**, amelyek kiegészítik a **tájékoztatás javítására és a saját felelősség megerősítésére** helyezett jelenlegi hangsúlyt.

¹¹ EU-OSHA (Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség). *Új és újonnan felmerülő kockázatokról szóló európai vállalati felmérés (ESENER 2019): Áttekintő jelentés. Hogyan kezelik az európai munkahelyeken a munkahelyi egészségvédelem és biztonság kérdését?* 2022 (5. fejezet: „A munkahelyi egészségvédelem és biztonság irányításának mozgatórugói és akadályai”, 64–81. o.). Elérhető a következő internetcímen: <https://osha.europa.eu/en/publications/esener-2019-overview-report-how-european-workplaces-manage-safety-and-health>

¹² Nevezetesen az „Oktatás, egészségügyi és szociális ellátás” és a „Kereskedelem, közlekedés, vendéglátás, szálláshely-szolgáltatás, szabadidő” ágazatok.

¹³ Az EU-OSHA 2014-es és 2019-es ESENER-jelentései szerint az időhiány miatti nyomással kapcsolatos kockázati tényezők 43%-ról 45%-ra nőttek, a nehéz ügyfelekkel/betegekkel/diákokkal stb. való foglalkozásból eredő kockázati tényezők aránya pedig 56%-ról 60%-ra emelkedett. [EU-OSHA – ESENER-adatok vizualizációja](#), 2014-es és 2019-es összehasonlítások.

¹⁴ „Nem mindig olyan könnyű megállapítani, hogy egy betegség a munkával függ össze. Valójában a betegségek széles skálája létezik, amelyek így vagy úgy összefügghetnek a foglalkozással vagy a munkakörülményekkel. Egyrészt vannak a klasszikus betegségek, amelyek foglalkozási jellegűek, általában egy kiváltó kórokhöz kapcsolódnak, és viszonylag könnyen azonosíthatók. Másrészt mindenféle olyan rendellenesség létezik, amelyek nem kapcsolódnak szorosan vagy konkrétan a foglalkozáshoz, és amelyeknek számos lehetséges kiváltó kóroka van.” ILO Enciklopédia (4. bekezdés): [Munkával összefüggő megbetegedések és foglalkozási megbetegedések: Az ILO nemzetközi listája](#)

A **be nem jelentett vagy illegális foglalkoztatással** kapcsolatos kutatások és statisztikák tisztázására irányuló munkát mindenképpen folytatni kell. Bár a munkavédelem általános helyzete többnyire ismeretlen ebben a szférában, a munkakörülményeket ebben az esetben általában rosszabbnak tartják a rendes szerződéssel foglalkoztatott munkavállalók körülményeihez képest. A kutatási módszer alternatív megközelítései, a cselekvési kezdeményezések és a nemzeti felügyeleti hatóságokkal folytatott megújított együttműködés hozzájárulhat ahhoz, hogy sikeresen beemeljék a be nem jelentett munkát az esettanulmányokba és a vizsgálatokba.

Az idevágó egészségügyi adatokból egyértelműen kiolvasható, hogy a **fizikai inaktivitást eredményező vagy azt megkövetelő munkafeladatok** egyre nagyobb arányban vannak jelen. Az inaktív munka **állandó ülőmunkával** és/vagy fokozott **vizuális és szellemi koncentrációt** igénylő követelményekkel járhat (pl. a járművezetők hosszabb időn keresztül közelről figyelik a forgalmi viszonyokat). Ennek az inaktivitásnak a hatása **néhány széles körben elterjedt betegség vagy betegségtényező**, például az elhízás jelentős **növekedésében** mutatkozik meg.

Az **uniós tagállamok között** még mindig **jelentős eltérések** figyelhetők meg számos munkakörülmény tekintetében. A kockázatok munkavállalói önértékeléséről szóló adatok szerint a keleti tagállamok rosszabban teljesítenek a munkahelyi fizikai kockázatok, a jóllétük és az előre jelzett egészségügyi képességeiket illetően a munkában várhatóan eltöltött idő terén. Őket követik a déli tagállamok, a közép-európai, nyugati és északi tagállamok pedig jobban teljesítenek. A **pszichoszociális kockázatok** tekintetében a helyzet fordított: a közép-európai, nyugati és északi tagállamokból jelentették a legnagyobb munkahelyi terhelést.

Az új típusú munkák által támasztott kihívások kezelésére irányuló jövőbeli megoldások középpontjában a „munka” vagy „foglalkoztatás” új meghatározása és a munkahelyi egészségvédelmet és biztonságot garantáló kiterjesztett állami beavatkozások állhatnak.

A **globális ellátási láncokban a munkavédelmi kockázatok igazságtalan megosztásával kapcsolatos etikai aggályok** miatt az ILO a munkavédelmet a munka világra vonatkozó alapvető elvek és jogok egyikének nyilvánította.¹⁵ Bár a fontos intézkedések és kezdeményezések (megállapodások, egyezmények, kormányzati és vállalati programok) hatással voltak az általános helyzetre, hatásuk nemzetközi szinten még mindig korlátozott. Az adatok azt mutatják, hogy **az uniós vállalkozások olyan iparágakat és szolgáltatásokat szerveznek ki fejlődő országokba, amelyek magas munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági kockázatot hordoznak**, mint például a bányászat, a kohászati eljárások, a veszélyes hulladékok kezelése, a vegyi anyagok és a textilipar. Átfogóbb és összehangoltabb erőfeszítésekre van szükség a tisztességes, biztonságos és egészséges munkahelyek és munkakörülmények globális szintű biztosításához.

Az európai munkahelyi biztonság és egészségvédelem terén további naprakész információkat és adatokat talál a **munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági barométer adatvizualizációs eszközében**: <https://visualisation.osha.europa.eu/osh-barometer/>

Az eszköz a munkavédelmi mutatók széles köréről ad tájékoztatást, például a munkával kapcsolatos balesetekről és megbetegedésekről, a jóllétről, valamint a munkakörülményekről és a megelőzésről. Bemutatja a nemzeti munkavédelmi hatóságokat és stratégiákat, a gazdasági és ágazati információkat, valamint a végrehajtási kapacitást is.

A felhasználók vizualizálhatják és összehasonlíthatják az országos adatokat, grafikonokat készíthetnek, és országonként letölthetik az összes adatot tartalmazó jelentést. A munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági barométert rendszeresen új mutatókkal, adatokkal, kiadványokkal és funkciókkal frissítik.

¹⁵ ILO: A munka világra vonatkozó alapvető elvek és jogok: [A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia a munka világra vonatkozó alapvető elveket és jogokat](#), valamint az [egyezményeket és ajánlásokat kiegészíti a munkahelyi biztonsággal és egészségvédelemmel](#).

Vezető szerző: Lothar Lieck - Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség (EU-OSHA).

Társszerzők és közreműködők: Ioannis Anyfantis, Xabier Irastorza, Lorenzo Munar, Birgit Müller, Malgorzata Milczarek, William Cockburn, Andrew Smith - Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség (EU-OSHA).

Az alábbi információk esetleges felhasználásáért sem az Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség, sem pedig az ügynökség nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

© Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség, 2024

A többszörözés a forrás feltüntetésével engedélyezett.

Azokat a fényképeket és más anyagokat, amelyek szerzői jogait az Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség nem védi, közvetlenül a szerzői jog tulajdonosától származó előzetes hozzájárulás birtokában lehet csak felhasználni vagy többszörözni.